

Ігровий підхід у навчанні англійської мови як засіб розвитку професійного та творчого потенціалу студентів

Чередніченко Г.А., ст. викладач

(Національний університет харчових технологій)

Ігровий підхід до навчання студентів вищої школи містить у собі умови для підготовки творчого й активного, здатного бачити перспективу, формулювати проблему, ставити й самостійно вирішувати її, реалізовувати стратегію професійної діяльності й тактику комунікативної поведінки випускника вищої економічної школи.

In higher educational establishments communication games at English lessons have great potential for training creative and active specialists, help them to see the future prospects, define the problems and solve them independently, develop professional strategy and communication skills.

Сучасному суспільству потрібні люди, здатні до самостійного мислення, самореалізації як професійної, так і особистісної, які вміють об'єктивно оцінити свої здібності і можливості, прагнуть до самовдосконалення, вміють долати перешкоди. Сучасні молоді люди вже добре розуміють, що їм потрібні знання, практичні й інтелектуальні вміння для самоствердження і самореалізації у житті. Глибокий аналіз методичної та психолого-педагогічної літератури висвітлює той факт, що ті якості особистості, які виділяються роботодавцями, економістами, практичними працівниками освіти, формуються у процесі творчого розвитку.

Спрямованість процесу навчання на творчий розвиток особистості значною мірою наближує нас до вирішення проблем її адаптації у сучасному суспільстві. Досягати зазначеної мети при організації процесу навчання у будь-якому закладі освіти можливо, за нашим переконанням, лише на основі застосування педагогічних технологій, орієнтованих на конкретного індивіда, його проблеми і, що особливо важливо, його можливості та здібності до навчання.

Глобалізація світового розвитку, інтенсифікація економічних зв'язків між країнами продовжує тенденцію до посилення однорідності економічних і суспільних систем, неминує зводить у співробітництві фахівців різних країн, що вимагає від них не лише однакових професійних знань, а й володіння такою загальновідомою цінністю сучасної цивілізації, як взаєморозуміння. Це пояснює динаміку зростання інтересу до дослідження ролі іноземної мови в професійній підготовці економічних кадрів. Цілком справедливе твердження про те, що актуалізація навчання іноземних мов у вищій економічній школі визначається не тільки зростанням міжнародних контактів, але й якісними змінами в процесах міжнародної економіки, техніки, виробництва, потребою в оволодінні вміннями іншомовного спілкування в тій мірі, яка необхідна для співпраці, співтворчості й взаєморозуміння представників різних культур. Така взаємодія й спілкування можливі лише за умови наявності якісної професійної підготовки й достатнього рівня мовленнєвої культури.

Наше сьогодення вимагає від національної вищої школи взагалі і від кожного

навчального закладу, спираючись на кращі традиції і досягнення професійної освіти та психолого-педагогічної науки, кардинально переглянути сам підхід до організації навчально-виховного процесу, до змісту фахової підготовки і виховання студентської молоді, розробки і впровадження перспективних технологій навчання.

З метою успішного формування значущих якостей особистості, його психологічної готовності до майбутньої діяльності викладачами спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін постійно йде пошук найбільш ефективних методів навчання, які сприяють оволодінню студентами основними функціональними елементами майбутньої професійної діяльності, тобто вміння ставити й аналізувати цілі, орієнтуватись у професійній ситуації, приймати рішення, реалізовувати певні програми виконання, перевіряти результати своєї діяльності та коригувати її згідно даної ситуації. Ефективним вважається таке навчання, яке спрямоване на досягнення загально-дидактичних цілей – вміння людини навчатися і працювати самостійно, формування професійних рис особистості, посилення мотивації навчальної діяльності, можливості реалізовувати приховані резерви своєї особистості, розвиток здібностей для успішної діяльності, зростання ініціативи та інше.

Суттєвим недоліком традиційних методів навчання (розповідь, лекція, бесіда та інші) є те, що, мимоволі чи цілеспрямовано, у процесі спілкування викладача зі студентами студенти є пасивною стороною педагогічного процесу і дуже рідко із об'єкта навчання перетворюється в суб'єкт діяльності. Більшість дослідників стверджують, що існуючі форми занять по усвідомленню, закріпленню, і практичному застосуванню отриманих знань недостатньо стимулюють активну, творчу участь студентів.

Орієнтація технології процесу навчання у вузі на особистість студента та професіографічну модель його майбутньої спеціальності зумовлює необхідність імітаційно-ігрового підходу до організації навчання у вищій школі. Ігрові форми й методи підготовки фахівців дозволяють оптимально врахувати професіографічні вимоги обраної студентами спеціальності, створити ситуації, включаючись в які вони оволодівають мистецтвом швидко й ефективно вирішувати управлінські завдання, опановують форми та прийоми співпраці й іншомовного спілкування, розвивати професійне мислення.

Характерними ознаками імітаційно-ігрового підходу до навчання студентів іншомовного професійного спілкування виступають:

- імітаційне моделювання;
- опис ситуацій і типів мовленнєвого спілкування партнерів;
- проблемний характер комунікативних ситуацій;
- професійна спрямованість ролей і розподіл їх між учасниками гри з урахуванням їх можливостей, здібностей, мовної підготовки й професійних устремлінь;
- стан емоційно-позитивного напруження учасників імітаційно-ігрової діяльності;
- пошук різних рішень завдань, поставлених у комунікативно-ігровій ситуації;
- багатоваріативність рішень;
- обговорення підсумків імітаційно-ігрової комунікації;
- чіткість критеріїв оцінювання дій студентів у ігровій діяльності.

Зазначені вище ознаки характеризують діяльність студентів на заняттях як імітаційну, що передбачає використання імітаційних методів; ігрову, що передбачає необхідність ігрових методів, і активно-пізнавальну, в якій студенти повинні виявляти активність, знаходячись у навмисно створених комунікативних ситуаціях і виконуючи різноманітні навчальні ролі. Проблемні ситуації, що моделюють у навчальному процесі дії з професійної практики комунікативної взаємодії партнерів, постійно знаходяться у розвитку. Використання ігрових методів забезпечує включення студентів у спеціально створені ситуації, що передбачають не одне, а цілий ряд професійних рішень.

Навчання з використанням ігрових методів забезпечує переважання смислового компонента логічної пам'яті над короткочасною й механічною пам'яттю, слухової над

зоровою, а новизна форми подачі навчальної інформації та пізнавальних дій зумовлює стійкість уваги, перехід довільного її виду в і післядовільний, на якому базується пізнавальний інтерес - джерело і стимул активної розумової діяльності студентів. Саме ці психологічні основи виступають могутніми мотиваційними стимулами, що забезпечують психологічний настрій і настанову студентів на активно-творчу участь у дидактичній грі. .

Ефективність ігрового підходу до навчання студентів іншомовного спілкування визначається ступенем наближення навчальних ігрових ситуацій до реальних ситуацій професійно спрямованого спілкування, тому навчаючи різноманітних прийомів комунікації доцільно моделювати природні комунікативні ситуації. Введення в навчальний процес комунікативно-ігрової ситуації "професійного спрямування сприяє досягненню узгодженості професійних цілей з оволодінням майбутніми фахівцями навичками іншомовного спілкування.

У навчанні, що реалізує ігровий підхід, студенти програють ролі, переживають реально існуючі комунікативні ситуації. При цьому всі ролі мають суто професійне спрямування, тому їх виконання вимагає певних професійних знань, оскільки прийняти професійно грамотне рішення неможливо без відповідних знань. Виконання ролі передбачає додаткову професійну підготовку студентів. Беручи активну участь в ігровій ситуації на заняттях з іноземної мови, студенти не тільки поповнюють свої професійні знання, а й розширюють запас професійної термінології на іноземній мові, відпрацьовують певний стиль комунікативної поведінки, реалізують свої творчі можливості.

Включаючись в імітаційно-ігрову ситуацію на заняттях, студенти отримують можливість відпрацювати стратегію власної комунікативної поведінки, закріпити послідовність дій щодо досягнення поставленої мети під час виконання заданої ролі. Розробка сценаріїв своєї майбутньої професійної діяльності в близьких, середніх і далеких перспективах, що складають основу ігрових завдань у комунікативних ситуаціях, сприяє виробленню й закріпленню професійних умінь, зокрема:

- уміння встановлювати контакт з партнером;
- уміння викликати прихильність до себе співрозмовника, взяти ініціативу розмови у свої руки;
- уміння знаходити компромісне рішення;
- уміння використовувати доводи партнера для досягнення власної вигоди;
- уміння використовувати емоційні прийоми у вирішенні завдань;
- уміння проектувати та прогнозувати хід переговорів, оптимальний стиль власної поведінки для отримання позитивного результату; - уміння надавати позитивно-емоційний тон спілкуванню;
- уміння гідно виходити з комунікації, перервавши власне мовлення або завершивши розмову.

Ігрові методи навчання містять у собі великі можливості для засвоєння лексико-граматичного матеріалу й розвитку іншомовної професійної компетенції, що відповідає вимогам реального іншомовного спілкування. Ділова гра, в основу якої покладена комунікативна ситуація, містить у собі унікальні можливості для вироблення стратегії і тактики спілкування іноземною мовою на професійні теми. Але для того, щоб брати активну участь у ситуаціях, що моделюють ділові переговори, студенти повинні засвоїти загальноприйняті прийоми початку розмови; уміти користуватися правилами ввічливості й поваги до партнерів; контролювати свої дії і репліки; уміти подавати інформацію у вигідному для себе аспекті; уміти орієнтуватися й вибирати вірну лінію розмови. Необхідність цих умінь зумовлена тим, що майбутній спеціаліст повинен володіти мистецтвом впливу на емоційну сферу ділового партнера. Від рівня сформованості цих умінь залежить підсумок комунікативної взаємодії, результативність комунікації менеджера.

Ігровий підхід до організації навчання містить у собі великі можливості для стимулювання рефлексивної діяльності студентів. Програвання ролі, пошук виходу із запропонованої комунікативно-ігрової ситуації, аналіз ходу гри й досягнутих результатів сприяє тому, що студенти усвідомлюють себе, власні дії, переживання, прийоми саморегуляції, нові утворення, що виникають в їх пізнавальному та комунікативному досвіді.

Реалізація ігрового підходу до навчання студентів іншомовного професійного спілкування забезпечує заміну традиційної педагогічної технології більш ефективною, основу якої складає імітаційно-ігрове моделювання професійної діяльності й оволодіння системою знань, умінь і навичок, необхідних для вироблення стратегії і техніки спілкування іноземною мовою, її специфіка складається з нових принципів відбору й організації мовного і мовленнєвого матеріалу, серед яких основоположними є діяльний, особистісно-рольовий, ситуативно-тематичний; побудови динамічної моделі іншомовного спілкування, тобто моделювання комунікативно-мовленнєвих ситуацій з іншомовно-мовленнєвої практики процесів породження, смислового сприйняття й комунікативної взаємодії мовленнєвих висловлювань; оволодіння студентами психотехнікою мовленнєвого спілкування.

Змістовна сторона підготовки студентів до іншомовного спілкування об'єднує в собі: засвоєння достатньої кількості мовних одиниць для обміну думками; вміння активно використовувати лексичний запас у спілкуванні іноземною мовою; розуміння іншомовного мовлення й уміння гнучко варіювати мовними одиницями, переносити засвоєні лексичні одиниці в комунікативні ситуації; формування стійкої мотивації навчання, зняття психологічних бар'єрів (скутості, невпевненості в правильності мовленнєвих дій, страху).

Ігрова діяльність студентів у комунікативно-мовленнєвих ситуаціях професійної орієнтації сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу. Виконуючи рольові завдання, вони не тільки користуються засобами вербального спілкування, але й прогнозують ігрові дії, тобто перевтілюються, грають, імпровізують, творять. Використання комунікативно-ігрових ситуацій актуалізує потребу у вивченні іноземної мови, що базується не тільки на передачі знань, а й на їх практичному використанні в іншомовній комунікації.

Навчання, що реалізує ігровий підхід до організації занять, забезпечує позитивну емоційну й інтелектуальну обстановку в студентській аудиторії, атмосферу психологічного комфорту для кожного студента. Технологія навчання здійснюється через педагогічне організоване спілкування в системі "викладач-студент", "студент-студенти". Характер цих відносин визначає результативність професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері менеджменту. Тому, на нашу думку, на практичних заняттях необхідно забезпечити:

- психологічну захищеність кожного учасника, щоб ігрові ролі, що виконуються ним, не знижували соціального статусу, не викликали почуття професійної безнадійності та дискомфорту;
- перспективу професійного росту, усвідомлення залежності між якістю виконання ігрової ролі й успішністю професійного становлення;
- формування позитивної настанови на комунікативно-ігрову діяльність та активну участь у ній;
- залучення кожного студента до ситуації успіху, що стимулює активність, самостійність і творчість;
- включення студентів у систему відносин, побудованих на принципах педагогічної взаємодії, співпраці й співтворчості, що забезпечує кожному свободу дій і активність у комунікативно-ігровій ситуації;
- реалізацію рефлексивних і емпатійних процесів, що дозволяють управляти емоційними почуттями й станом учасників пізнавальної діяльності, проявляти гнучкість, сприймати студентів в ігровій діяльності такими, якими вони є, не нав'язуючи їм чужого підходу до виконання ігрового завдання.

Забезпечення здорових взаємин у навчальному процесі дозволяє активно впливати на професійне становлення майбутніх менеджерів. Гра, основу якої складає спілкування-діалог, дозволяє кожному студенту засвоїти структуру й зміст своєї майбутньої професійної діяльності, оволодіти методикою комунікації. Діалог-спілкування виступає ефективною формою управління пізнавальною діяльністю студентів, яка являє собою складну інтеграцію різноманітних психічних виявів їх особистості [2, с.127-128], [3, с.50-57]. Управління цими процесами (порівняння, аналізу, абстрагування, узагальнення, оперування іншомовними термінами й словами, індуктивними та дедуктивними формами умовиводу) вдосконалює професійне мислення майбутніх фахівців. Саме формування професійного мислення студентів потрібно розглядати як можливість підвищення рівня професіоналізму випускників вищої школи.

Ігровий підхід до навчання сприяє з'єднанню переживання й думки в слово, органічній єдності думки і слова. Перебудовуючи навчання у вищому навчальному закладі дисциплін за допомогою ігрових методів, можна вважати, що механізми моделювання комунікативно-ігрових ситуацій на заняттях будуть переноситися надалі майбутніми фахівцями в їх практичну діяльність. Останнім часом іноземна мова займає все більш важливе місце в змісті професійної підготовки студентів. За умов правильної організації процесу навчання у вузі вивчення іноземної мови може стати засобом мислення й рефлексії, стимулом до саморозвитку особистості. Участь студентів у комунікативно-ігрових ситуаціях, що навмисно створюються в навчальному процесі, закріплює їх комунікативну культуру. Фіксація початкового словникового запасу й визначення шляхів його збагачення, використання різноманітних засобів діалогічного спілкування, що стимулюють процес комунікації, активність і самостійність у постановці й вирішенні навчальних завдань, формування здатності спілкуватися не шляхом відтворення об'єму завчених слів, а шляхом вдосконалення здатності мислити, ставити й вирішувати пізнавальні проблеми, сприяють перетворенню іноземної мови в оптимальний засіб професійного становлення студентів.

Використання ігрового підходу до організації занять з вивчення як іноземної мови так і спецкурсів, що викладаються іноземною мовою дозволяє моделювати їх зміст як засіб розвитку професійного образу сучасного спеціаліста. Це не тільки стимулює збагачення їх словникового багажу іншомовної лексики, але й сприяє формуванню вмінь і навичок іншомовного спілкування, готовності використовувати мовний і мовленнєвий матеріал залежно від ігрової ситуації і ролі, що виконується під час спілкування. Ігрові методи в навчанні дозволяють успішно готувати студентів до різноманітних видів комунікативної діяльності, усвідомлювати іноземну мову як засіб впливу на людину, користуватися мовленнєвими засобами для вирішення професійних завдань.

Моделювання ігрової ситуації в навчальному процесі допомагає організовувати мовленнєву діяльність студентів, надавати їй комунікативного спрямування, стимулювати потребу в іншомовному спілкуванні. Гра як метод навчання створює умови для іншомовної практики студентів. Майбутні менеджери, виконуючи різноманітні завдання в спеціально створених ігрових ситуаціях, акцентують свою увагу на читанні й сприйнятті змісту чужих думок під час іншомовного спілкування, набувають уміння передавати зміст прочитаного або почутого, виражати свою точку зору або власну думку з питання, що обговорюється використовуючи норми літературної мови. Беручи участь в ігрових ситуаціях, студент не тільки вчиться будувати граматичні конструкції, але й оволодіває вмінням правильно виражати свої думки, збагачувати мовлення відповідно до теми спілкування, використовувати іншомовну лексику в комунікативній діяльності.

Ігрові дії, які виконують студенти в комунікативних ситуаціях, моделюють діяльність, що має загальну структуру, компоненти, які взаємодіють між собою і забезпечують надійність професійного росту й позитивний результат навчання. Структура діяльності передбачає наявність у ній як об'єктивних властивостей (предметності, цілеспрямованості),

так і відображення внутрішніх станів суб'єкта (мотивація, потреби, інтерес, відносини). У процесі дидактичної гри створюються умови для повної структури діяльності: мотив - мета - предметні дії - способи - операції - процес результат [4, с.47-48].

Комунікативно-ігрові ситуації, в яких студенти виконують різноманітні ролі, забезпечують єдність свідомості й діяльності, що служить засобом розвитку їх особистості [5, с.157]. В єдності змісту знань, які набуває студент, і ціннісних орієнтацій, зовнішніх впливів і психологічних процесів його особистості, мотивації стимулів, що надходять ззовні, відбувається професійне становлення студентів. Використання ігрових методів у навчанні підтверджує положення, сформульовані Л.С.Виготським про те, що свідомість людини - продукт її відносин, її взаємозв'язків із середовищем; навчання формує людину психологічно, не залишаючи її розвиток незмінним, сприяє створенню нових, особливих форм свідомої діяльності; спілкування - це систематизована форма навчання, в якій відбувається розвиток людини; навчання повинно працювати на зону найближчого розвитку [1, с.94-186].

Дія вибору в умовах навчання, побудованого на ігровому підході, вимагає не тільки предметно-специфічних знань, але й уявлень студентів про свої сили, можливості та здібності. Іноземна мова є не тільки предметом здобуття студентами знань про об'єкт, але й практичних дій щодо оволодіння вміннями іншомовного спілкування, вільного володіння іноземною мовою, прийомами професійно-ділового спілкування, що має особливе значення в підготовці майбутніх спеціалістів. Перевага ігрового підходу до навчання іноземної мови полягає в тому, що його результати значною мірою залежать від самого студента і не визначаються тиском тієї зовнішньої мети, яку належить здійснити і здійснення якої є природною необхідністю або соціальним обов'язком. Саме такий підхід до організації процесу навчання орієнтує майбутніх фахівців на професійну діяльність, забезпечуючи їх готовність до спілкування іноземною мовою в професійних ситуаціях, формування навчальної діяльності студентів, управління професійним становленням студентів. Ділова гра виступає важливим методом формування і розвитку у студентів професійних і соціальних здібностей, системи цінностей і переваг, спонуканням до діяльності і спілкування.

Література

1. Выготский Л.С. Избранные психологические произведения. В 2-х т. – М.: Педагогика, 1983. – т. 2. – с. 94-186.
2. Йотов Ц. Диалог в общении и обучении. – София: Народная просвета, 1979. – 127-128 с.
3. Копьёв А.Ф. О диалогическом понимании психологического контакта // Обучение и диалог в практике обучения, воспитания и психологической консультации / Под ред. А.А. Бодалёва и др. – М., 1987. – с. 50-57.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
5. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. – М.: АН СССР, 1957. – 328 с.

Creative approach to teaching Business English

One of the main characteristics of Business English is the emphasis on performance – training learners to become operationally effective. For people in business, the priority is to be able to understand and get their message across, and for the majority of Business English learners many of the refinements of language are quite simply not relevant.

The majority of business